

цена 50 к.

татарский аз.

НА ФОНДА РАБОТ И СТАРОЙ
КНИЖНИ

Т-т
X44

Коста

ОБЩЕСТВЕННАЯ
КНИЖНИЦА

ДАГГОСИЗДАТ - МАХАЧ-КАЛА

1940

Коста

ТАТ $\frac{с}{х 41}$
КОСТА ХЕТАГУРОВ

ИЗ ФОНДА РЕДКОЙ И СТАРОЙ
КНИГ

СТИХИГЬО

X

ДАГГИЗ—МАХАЧКАЛА—1940

МЕ НОВИ НИСДУЪМ

Ме нови нисдуъм э кессуъзе биёбу,
Эз хьэшо ве гьэгьр нидануъм вирихе,
Хьэрем гьуъзетимере эй вечарунде,
Лап хьуършлуъ гьисдиш недануъсд десде.

Эз гужлугьо ме ниhoгьум хьэйфбери,
Герек нисди мере кумеки дусдгьо,
Ме гьич нитерсуъм эз овореи,
Эз уьлуъм, сэгьлэр, сэхде зенжилгьо.

Эри гьеме хэлггьо мэгни хунденуъм,
Зиноире очугъ тембихъ доренуъм,
Ме э пушой эн зулм сине норенуъм,
Очугъ расдире ме гуфдиренуъм.

Дусдгьо эйчуъни, гьеме бирори,
Эз гьеме сес шолуми оморе.
Дуьшме эйчуъни, э дуьлме недери,
Нэгьлети эй сохде угьоре.

1954 X 1318

БИБЛИОТЕКА
26774 кала
Академия наук С.С.С.Р

Дуьсдогъ гьисди ме гешденуьм
азади,
Э тегьер мэгIни сес сохденуьт
зенжилгьо,
Э оворен эй хэлгъ гьисдуьм гIэзизи,
Хубтен муьрде эгуьмлуье сэхьрогьо.
Десде чуь соху?—езугъэ гьулгьо,
У буше эшгIгьо вогосутгу э угьо,
Дуьньёгъ хьэреммени—муьгьбет
гIуьзетме,
Томом хори ве асму гьисди ватанме.

ДЕДЕЙ ЕТИМГЬО

Э сер бее зере куле,
Гьилогъэш гъэе зери,
Э верф—жилид сэхд пичире,
Аул эн Нар хисире.

Энжэгъ е тэхьно хунеле,
Ведешендени дурере,
Э сер дургуне эловле,
Гъэжгъу эдей дуьшире.

Э ён гъэжгъу гIэиллегьо,
Гъуьж дироморе нуьшдет,
Э кул ишу пурдалигьо,
Жундуьр-бирэхьне бирет.

Э лой гъэжгъу денишире,
ГIэиллегьо имиди,
Чумлегьошуш дердлуь бире,
Тэхьле гIэрсгьо гьисд веде.

„Мегирисит гIэилгьойме,
Дедей гьурбу эришму,
Тоб дуьгьоре бэхш мидуьм ме,
Лубие ду шунум эйшму“.

Кем-кем сухде чубугълегъо,
Эдей верафде дуре,
Дедей тий сохдени гӀэрсгъо,
Тар сохдени гъэжгъуре.

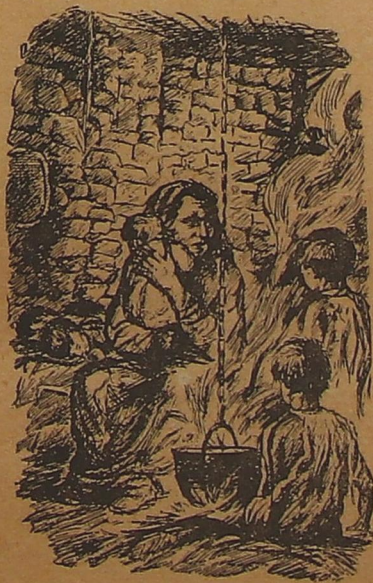
— „Бebelешму имуре шенд,
Беде гъовре берд уре
Пенж етиме эй пойме бенд,
Гъишд у инжо имуре...“

— „Э муърдейтуъревоз шуъвер,
Эз ме фегъмлуъ бисдори,
Эрилеймеш жиге сох, бер,
Э ме гъувот недери“.

ГӀэрсгъой дедей гъе омборте,
Э гъэжгъу дерафдени,
Чубугълегъо кем—кем сухде,
Дурелеш верафдени.

Эз гъеме чуькле езугъле,
Денишире вомунде.
Дегешде э ёнлей кинле,
Чумлей ю э хов рафде.

„Э песойтуъ угъонигеш,
Михисуът, фурмуш мибу,

Хов фурмундени гъемереш,
Гиснеи гъисдигеш зобу“.

—Эдей эжи шиловоле,
Веги уре эз кинле,
„Поит, поит, бигъилит дуьшуь,
О, мухурит гъемелешму“

Оммо игъореш хифлет берд,
Эз чумгъо гларс понсди,
Дедей эдей кешире дерд,
Эри кул лихъиф нисди.

Э ён пойгъой глэиллегъо,
Гъувотсуьзе дедей нуьшд.
Ве шэх-шэхэй герме гларсгъо,
Гъутинегъой энуре шушд.

Э гъэжгъучеле дебу сенгъ,
Хуърде-хуърде месегъо,
Оммо угъо имид бу сэхд,
У гиснее глэиллегъо.

Э ширине имидевоз,
Эй глэилгъо ненуй хунд,
Бегем э дургуниревоз,
Зиндегуни нисди куьнд?

ЭРИ, МЕ ДИЕ ПИРУЪМ!

Эри, ме пируъм, туь сегъмлуь денишире,
Э чухуре чумгъо, э гъуьж диromoreпуст,
Кемермеш бонгъуз, лап бирач веги бире,
Говдол пири э душгъо офдори, дусд.

Эри, ме дие пируъм!
Оммо туь верас—э у девр глэили
Гъисмет зобу векеди эз ме,
Хушлуье шори эн глэилире,
Вежесде э сес мэглни глэзизе дедейме.

Эри, ме дие пируъм!
Оммо туь дан ме чуьтам пуч сохдемге
бедхэрж
Рачи жовонире, э эшгъ гилмлуье корлегъо,
Оммо эн екиллеиш неомо э эвеж,
Недируъм эз екиш дуьлсухине чумгъо.

Эри, ме дие пируым!

Оммо туь верас, согъ глұумуьрме гье не-
гьогъ,

Куьнде дусдгьо ве бироргьо эриме гешдем,
Чуьн етим гуьмлуь, сэглар кеширем глұу-
муьр согъ,

Эз глұумуьр хьэз недире, эз глұумуьр по-
исдем.

Эри, ме дие пируым!

Эри, ме пируым... туь сегьмлуь денишире,
Э чухуре чумгьо э гъуьж диromore пуст,
Кемермеш бонгъуз, лап бирач ве ди бире,
Гловдол пири э душгьо офдори, дусд.

Э ТОВУН МУЬРДЕИ ДУХДЕР ДОГЪИ

Э дерд кумеки нисоху гларсгьо,
Негьогъ гирисде туь э сер энү,
Муйгьой энуре дечи э гуьлгьо,
Хьэйф мекеш эй муьрдей энү.

Чуьн хушбуйлуье гуьл васали, оде,
Хэйли дур, хэйли дур у эз дигьбон,
Туьш уре эз ёр—хэёлгьо шенде,
Тэхьноле веромори мигьрибон.

Э далдей хэсде кулей эн гуьли,
Пури рихьон ве хушбуй эн хоши,
Э соките гуьмлуье могьбули,
Уш чум вокурде мидениши.

Екиш э и темэхькоре глұуьлом,
Даже гье туьш дуьлхошие дедей,
Войгей жовонире гуш негирдей,
Э гъэвл жовоне дуьл недарафдей.

Хошигъо, войгелуъе пиетгъо,
Э сер эн ховлуъе хъэвуъзиш,
У эз у чумгъо рихде глэрсгъо,
Не веровунд рэхъм эдуъл эн екиш.

У гъечи чуън гъуъзуъргуъл васали,
У могъбул мидениши э гъеме,
Веромо э еtimi, соили,
Те уре руфде неберд зуьгlбе.

Мидануъсдми езугъ вероморе,
Э глуълom эн темэхъ ве женгу ?..
Дечи э гуългъо муйгъой энуре,
Хъэйф мебер туъ эй муърдей энул.

МЭГИНИ ЭН НУЪКЕР

Иму э говду зенде оморейм,
Келе бирейм туъ не ме.
Эеки хурде жофо кеширейм,
О, туъ езугъэ хэрлейме.

Эеки, э жун рэхъм неберде,
Глэзиет дорейм синере,
Сабуърлуъ те э гъовре дерафде,
Мурайм рэхълеймуре.

Князь иму зигъигу эй хуъшде,
Э иму чуъ кори инжо?
Глуъмуър—хоин, чоре нисд эй муърде,
Иму гъеме мибошим унжо.

КУБАДЫ

Э гермигъо ве э туфон,
Гье э е жундуре пусди,
Овореи у чуьн думон,
Фэгъир—езугъа Кубады,
Э фандиревоз нуьшдени,
Ебонжэгъи сохдени.
У бинесуьзе гъиилле,
Де э хинике утогъле,
Мидениши у гье изму,
Э тебэгъэй эн асму,
Эй е жуьхле нуну гъиил,
Хэйли сохди у тартапил.

Пой бирэхъне, хэсде—менде,
Гъеме уре гъэгъри сохде,
Унегуьре у темеруз,
Невинири е хубе руз.
Э зологъгъой эн кон пойгъо,
Мэгънигъо михундуьт бэгъгъо.

Нэгъ, хуби пуч бире рафде,
Эз гъечи э гъуьлом мунде,
Гъечи ногъомо кешире,
Э гъовре э хок пусире,
Бигъил гъе у гъоврелейтуь
Езугъ беруь э жунлейтуь.

Туьре бала не хорунди,
Не чуьшме э гъувотевоз,
Не э сипре синеревоз,
Эй туь э рузгъой апрели,
Э сер гуферей гъиили,
Ненем-ненуй кес не хунди.

Кими вэхд бире нэхирчи,
У э васали михиси,
Э бун неверие говду,
Верфиш сэхд мизе зимисду,
Э мугъоре бире говду,
Гьер вэхд мэгънигъо михунд у.
Фирегъуне кулелугъгъо,
Сертиклуье савзе доргъо,
Гъэгъри могъбуллуье гъое,
Гъеме руе энуморе,
Э дерд энум бэхш вегирде,
Дерд юре микешируьт.

Хунчелуе гуылгьой сэхьро,
Паруьсден суьмуьргъушгьо,
Келе громгьой асмуни,
Тэхьле глэрсгьой эн жейрони,
Гъэйнemişе никерегьо,
Ве мэглнигьой нэхирчини.

Э догъгьо жилгъэлегьо,
Э сер гиёв ворущлегьо,
Жиге гемел эри нэхир,
Глоз ве мержгьо тап те эхир,
Дие вэхди эй азади,
Ниет мисохд гье Кубады.

Оммо мозол лап кутэхьи,
Бедбэхди гье э пэхьники,
Миёв у гыч нипуьрсуь,
Гуьргиш гусбенде мидуьздуь,
Эз чой овло дир несохде,
Миберуь уре эри хурде.

И глэлемете нэхирчи,
Хысоб энугьисди гьечи,
Уре сэхде хысоби,
Мивини е гиле Кубады,

Нэхире у шуморди,
Оммо хэйли ве ди нисди.

Рафдет, эжеуьт угьо?
Эз товней эни дердме,
Ме бурам гуьом э кигьо?
Гуфдируьмге и хэбере,
Межэгъуьт гьемей эн угьо,
Алдариш тап микуьшуь мере.

Де чуйтам соху Кубады?
У нэхире тэглди-тэглди,
Э дигь гьей сохд гье гьелуьсди,
Песде видовусде рафде,
Э тикигьой эн Адея,
Э дигорские гъэегьо.

Глэзизе улкей хуьшдере
Ве буьтуьн Кабардире,
Рафдени э фандиревоз,
Ве э Калак э эшгъэвоз,
Эри хунде мэглнигьо,
Михурд шороб э межлуьсгьо.

Овосунегьой энуре,
Гъэлемете мэглнигьоре,

Небируът эхир гъич гуйге,
Кубадире шиниренге,
Э у гъеме хуб гуш дошде,
Хэндуъсде ве гирисде,
Бируът рази те воисде.

Эри гешде э хоригъо,
Гъуллугъ мисохд уре пойгъо,
Гуъм нибисдо мэгъни энугъ,
Ини диреним уре имугъ,
Мэгъни хуне пире мерде,
Э гъезизе дигъбон хуъшде.

Э герми ве э зуъгъбегъо,
Э паре парталлегъо.
Рэхъ хуъшдере эдей рафде,
Лерзире у эз занигъо,
Е ки уре э и дигъо,
Мэгъни хуне нис шинохде.

КИНИ ТУЪ?

Мепуърс дие, ме кинуъм,
Эз дворян нисдуъм ме,
Гуъзелиш ки ме нисдуъм,
Гъэдотини балай ме.

Черкеска ве килэхъиш,
Ве гъобо кубут ю,
Гъич войге руйшеиниш,
Нисди у тозей ю.

Эз хъэсдили кишдигъе,
Простое палани,
Воисде эз товней ме,
Туъ е кор-чи дани?

Гуш вени.. э догъгъо, ме,
Зигъисденуъм чуън гъушле,
Дедей ме зенди мере,
Э торике говдуле.

Э жигейге эй зенде,
Уре минкин небу,
Эри дедей темизте,
Куьнжиге гьэгьет бу.

Ме эз унжо чуьнууьум,
Вирихденуьм рафде,
Уре нисдануьсденуьм,
Ме гьич фурмуш сохде.

Дедеймуре е вэхдиш,
Небу духдергьо,
Не гьемиге глэруьсиш,
Ве дер-диворгьо.

Эз амбаре кор сохде,
Бебе небу хэвлет,
Дедей эри дурунде,
Уре нидо муьгьлет.

Э ки бэхдевере зен,
Зигьисдуьм хэйли ме,
Гьечи хэйли, мегь, нимсал...
Гирошдуьт рузгьой ме.

Э шир кесигерёвоз,
Дошде оморем ме,
Гьечи руз эз рузевоз,
Сэхд гужлуь бирем ме.

Келе бире сер гирдуьм,
Эй гешде э догьгьо,
Эй лугьэй нун мухундум,
Э шоре межлуьсгьо.

Хуб э ёр ме немунди,
Чигьрет эн бебейму,
Гьич не муьгьбет, не дусди,
Недирем ме эз у.

Зен хосд бебе эй хуьшде,
Э недангьо хумне,
Увэхди мере песде,
Вогордунд э хуне.

Эй зенбебе кукгьой кес
Гьич бегем глэили?
Хоши энү келе нэхьс,
Гьирможи—гьэмчили.

Эри жейрон э пейде,
Бебе мирафд э догьгьо,

Зен жэгъэржугъ э герде,
Лесебил э хунегъо.

Э гьер жиге овчире,
Уьлуьм гузет сохде,
У амбар гъит э гъовре
Саламет дегешде.

Гъич небу эз овчигъо,
Эз бебейму хубте,
Пуч бисдо у э догъгъо,
Мегъите не офде.

Зен уре эз ёр нешенд,
Чуьтариш гириге,
Унегуьрё хорире,
Фурухд э кесиге.

Уре мидануьсдуьмге
Ме эгъуьл доре,
Оммо дедей хуьшдере,
ДэгІно нибу зере.

Увэхди варасируьм,
Мундем гуфре чисуьз,
Гирисде—негирисдуьм,
У кор гъисди хэйрсуьз.

Хэйли угее деде,
Незигъисд э киму,
Хуьшдере хомуш сохде,
Э шуьвер гъишд рафд у.

У мере гъечи шенд рафд,
Э гисне хунеле,
Ме муьрдуьмгеш-мундумгеш,
Гъич э гуш эн ки де?

Хорундум гусбендгьоре,
Э ён туьнде чойгъо,
Эри е тике гъофун,
Эрилей хуьшге нун.

Э сер тие суьмерле,
Сеге хуно хисирем,
Пушой паска меселе,
„Да—да—дай“ ме хундем.

Ебойге э нэхирчи,
Мере теклиф сохдуьт,
Мере угъо гье гъечи,
Е дегъ тэгъэ жуьгъ дорут.

Мере дорут епинжи,
Е килэхъ ве сумке,
Дие шевгьо ме динжи,
Мегирдуым э хуне.

Оммо эри додоре,
Офд миоом амбар.
Гъэрез „да—да—дай“
Гье михундум эзвер.

Ме шаздегъ сале жовон,
Бируым гьечи тэхсир,
Корсуыз амбар гешдем ме,
Весси дие, эхир!

Тув хуб муьхъкем поисдей,
Э сэхде занигьо,
Тув дурунде дануьсдей,
Гиёве э мержгьо.

Ижире десгьой мерди,
Биё гъугъэр зенуь,
Оммо эз товун гъэрди,
Эз дес ведарафд хори.

Эки глоширгьо рафдуым,
Батраки эй сохде,

Гьер коре мидануьсдуым,
Эз дес гировунде.

Э и дануьсдеиме,
Гьеркиш бэхили мисохд,
Е шеле микешируым,
Хэреш хэсде мисохд.

Ме дануьсдуым бофдере,
Гьер жире сукногьо,
Герек нисд тэгIриф доре,
Руьхшенди у коргьо.

Э зар-заригьош нэгъде,
Вечире дуьл хосде,
Лап эз гьеме чи суьфде,
„Да—да—дай“ вешенде.

Дуьле хуно сэхде руй,
Нисдуым ме гьич гьечуш,
Гу:—туь лап усולי,
Бовор мисохум э уш.

Руз э вэхд офдоигьо,
У гьишдени рафде,

У э менглуе шевгьо,
Сейл зере воисде.

Эй азади муьгьбетиш,
Эн ки дери э дуьл,
Дие зйчуь гьэйнимиш,
Бире и нэхьсе хун.

Гердо у гьэгьигьэт,
Мозоллу, бэхдевер,
Чуьнки гьечи глэлемет,
Лап рачи эз гьэдер.

Гье бирден эз нокуми,
Уре диренки ме,
Эз шори ве гьэми,
Офдо рафд и дуьлме.

Гуйге э у дирируьм,
Чилокон торики,
Лап фирмунде оморум,
Уре ме диреки.

Ме увэхди э догьгьо,
Бисдорум оворе,

Дур эз коргьо ве боргьо,
Э рэхьгьо офдоре.

Э дуьлме жесд гьэбер,
Ёд бисдо дигь эй ме,
Чуьн глэтош бирор-хэгьер,
Бисдо гуйге эй ме.

У духдер, раче гуьзел,
У ригаэ эн суьрхи,
Эй чуь эз рачи эзел,
Товунд мере эхи?

Эйчуь гьечу хэндуюсд у,
Лап дуьлхош ве ширин,
Е бэхш мере недо у,
Несохд мере олхогьин?

Бэхшлемиш сох туь э ме,
Хуб нике инсон.
Эй келен ихдилот,
Кемглюьмуьре жугьон.

Уьлуьми—зимисдуйму,
Нисди зиндегуни,

Бедбэхдигьой эн иму,
Сер-сереки рихдени.

Поиз эз кор нисд хэвлет,
Шев ховсуьзи бире,
Ширин гуьзеле женнет,
Э васали бире.

Чуьшме уьшуьгъ лов сохде,
Тов сохди хорире,
Кечиш эз зуревоз де,
Суьмер нис дуьздире.

Догъгьо сиегов зере,
Рихдени сайловгьо,
Муьргъгьо мугъумгьо зере,
Пур бире гелегьо.

Пелпелуьгьо э богъ,
Товусдет эз ригаз,
Гъечи туь эй гъуччогъ,
Жаруьсдей эри хъэз?

Пул жигъизе зубош ди,
Пес меше туь коре,

Гъей наргови—гусбенди,
Небуге нэхире.

Эй жигъиз хьозури пул,
У гъэдерсуьз хуби,
Гъе эз денде гуле-гул,
Рафд пуллей косиби.

Э десгьоймеревоз ме,
Дорем нэхире муьнуьк,
Эй бугьо зен хуьсуьрме,
Е глэсо хиррем бим—буьк.

Ме гьисд—нисде гьемере,
Дорум вегирд глэсбе,
Имугьой рэхьмере,
Ведабурри бебе.

У пире мерд бед юни,
Лап уьктем зигъисде,
Э дигъ у лап хъэйвуни,
Э кифлет жин гуьрде.

Бебере нисд минкин де,
Эри гоф гуфдире,

Духдер эдей варасде,
Дедей амбар терсире.

Э дедеевоз ченд дов,
Сохдем меслэхэтиш,
Бебе нэхс чуьн наргов,
Нис бире гыч гьонмиш.

Э худо минет—эрзе,
Сохдум, нисд кумеки,
Лап дуьлме сиегов зе,
Чуьн эн шев торики.

Ки мурав эйме илчи,
Ки мибу эйме тобиб,
О, тэхьнон туь гьечи,
Ой фирмуше косиб.

Ки мурав э илчини,
Эй э рай овурде,
Терси, у илчингьоре,
Некую у песде.

Ме хуьшденме мурам де,
Хэторе дур сохум,

Гье лол бире поисде,
Уре ниветовум.

Гье бирден бисдо екор,
Шинре беде хэбер,
Ки е гюшире домор,
Хьозури эй духдер.

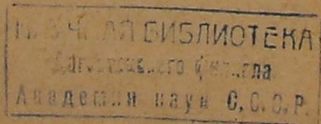
У духдер илчингьоре,
Гыч э гуш нис гирде,
Зар деноре гирисде,
Езугь шуькеет сохде.

Э хори дураз бире,
Муй сере векенде,
И дердине сермере,
Кумек хьэрой зере.

Тэхьл нисдими гьэдерсуьз,
Ижире гюьмуьрме,
Кинуьм ме?—тэхьно, кессуьз,
Иш эйтуь нум эн ме.

СЕРНОМЕ

Ме нови нисдуьм	3
Дедей етимгьо	5
Эри, ме дие пируьм	9
Э товун муьрден духдер догъи	11
Мэглин эн нуькер	13
Кубады	14
Кини туь?	19

Татский язык

Переводчик Х. АВИШАЛУМОВ
Редактор М. БАХШИЕВ
Техред. М. ХАНУКАЕВ.

Сдано в произв. 31-VIII-40г. Подписано к печати 1-XI-40 г. Даггиз
№ 284. Зак. № 960 Формат бум. 60х92 1/32 Бум. л. 1/2 Объем 1 п.
л. С-7422 Тираж 300.

Гор. Махачкала, типог. Даггиза им. С. М. Кирова.

Контроль № 1